WALDAA MACCAA FI TUULAMAA

መጫና ቱለማ ማህበር

የመጫና ፣ የቱለማ ፡ መረዳጃ ፣ ማኅበር ።

ወንድምህን ፡ እንደ ፣ ራስህ ፣ ውደደው ።
ላንተ ፡ ያደርጉልህ ፣ ዘንድ ፣ የምትወደውን ፡
አንተም ፡ ለሌላው ፣ አድርግለት ።
METCHA And TULEMA ASSOCIATION

AYYAANA YAADANNOO
WAGGAA 30FFAA

30ኛ ዓመት መታሰቢያ በዓል

ERGAA PREZIDENTII

Kunoo har'a waggaa soddoma ta'uu isaa ti. "Obboleessa kee akka ofii keetitti jaladhu. Hawwii fi fedhii mara isa irraa eeggattu, atis deebisii dalagiif (oeliif)" kan jedhu bu'ura yaadaa jalatti gurmoofne beela, dhibee fi doofummaa biyya keenya keessaa dhabamsiisuuf kaayyoo jedhamu irratti immoo qayyaafachuun waldoota gargaarsaa Jibaat fi Maaccaa kan waldaa gargaarsa Tuulama Shawaatti ida'uun (dabaluun) waldaa gargarsaa Maccaa -Tuulamaa ijaarre ykn dhaabne.

Kaayyoon nuyii kaaneef guddina fi badhaadhina biyyaatiif ta'uun ifaa dha. Haa ta'uu malee Mootummaan ture sirna isa cunqursaa sabaa fi sablammootaa irratti hundeeffamee waan tureef kaayyoo keenyaaf ejjennaa faallaa fudhatee. Imaammatni mootummaan hordofaa ture kunis "Obboleessa kee akka ofii keetti hin ilaaliin' kan isa irraa feetu (hawwitu) isaafis hin hawwiin" kan jedhu yaada tuffi fi of tuulummaa ta'uu kana hubachuuf yeroo nuyitti hin fuhdanne.

Kanaafuu Kaayyoo Kaaneef hojiitti hiikuuf sochii nuyi yaallu hundi akka adeemsa karaa qoree, harangamaa fi gufuu adda addatiin marfamaa ture. Garuu uummatnii tokko mirga isaa dhuunfachuuf garaadhaan ka'ee rakkcleen akkanaas yommuu mudatan; kaayyoo ka'eef bakkaan ga'uuf murannoo fi jabina ta'uufii malee wantoota abdii isa kutachiisanuu miti. Nuyis haaluma kanaan kaayyoo itti amannee kaaneef muranno fi onnee guutuun bakkaan ga'achuuf fuula duratti fufne malee gara booddeetti hin deebine. Kaayyoo kaanef jennee hidhamne; olii gad bubbutamne; duune. Wareegama kaleessa ta'ee kana immoo harias ta'uu bor hanga eenyumma fi walqixxuman uummata keenyaa mirkana'ee kabajamutti wantoota qabsoon nuyi irraa eegdu mara kaffaluuf yoom iyyuu qophoofneerra.

Har'a waggaa soddomaffaa ijaaramuu waldaa keenyaa yommuu kabajannu sammuu keenyatti kan dhaga'amutu jira. Har'a waggaa soddoma booddeetti deebinee yommuu yaadnu wareegamoota gurguddoon nuyi kaffalle mirga uummata keenyaaf jennee ta'uu isaa fi fuula durattis shakkii tokko malee abdii guddaa eenyummaa fi mirga uummatni keenya qabu yommuu ta'u gammachuu hangana hin jedhamnetu nuyitti dhaga'ama. Gammachuun keenyas kana caalaa miti. Kaayyoo nuyi namoota xiqqoo taanee waggaa soddoma har'a jalqabne, har'a lammiwwan keenya miliyoonaan lakkaawaman kaayyoo isaanii godhatanii hiriiruu isaanii arguu keenya dha. Kana jechuun kaayyoo nuyi waldaa gargarsaa Maacaa fi Tuulamaa jalatti hiriirree daandii sochii saaqneen har'a Oromoo hundaatiif yaada bu'uraa buusneerra.

Kanneen firiin wareegama keenyaa kun gammachuu sammuu nuyiif laatani gama kaaniin immoo haalotiin nu gaddiissan yeroo ammaa tasa hin jiraatani jechuu hin dandeenyu. Haala kanaan wantootiin dubbatamuu qaban keessaa inni guddaan har'as yaaliin tokko tokko tokkummaa uummata keenyaa booressuuf tattaafiin godhaman jirachuu isaanii ti. Har'a kaayyoo mirga uummata Oromoo gonfachiisu danda'an jalatti hiriiranii sochii kan godhan dhaabbileen polotikaa adda addaa jirachuun isaanii ifaa fha. Mirga saba Oromootiif hunduu karaa adda addaa yaadanii socho'uun (ka'uun) waan badii miti.

Ta'uu illee garuu bakka yaadanii ka'aan ga'uun kan danda'amu yoo tokkummaan socho'uu fi humna qaban walitti qindeessan jennee waan itti amannuuf dhaabboleen kunis fakkeenya fi muuxannoo nuyi Waldaa gargaarsaa Maaccaa-Tuulamaa ijaarree fi hogganaa turreen socho'uun akka isaan irra jiru hubachiisuun oolee haa bullu waan jedhamu miti. "Kubotaan foon waadu" toftaa jedhuun saba Oromoo qoqqoodanii sirna gabrummaaf meeshaa diinaa gochuun sana hundeedhaan dhabamsiisuu qabna.

Har'a seena qabeessa ayyaana keenya kanaa yammuu kabajannu miseensi Waldaa kanaa hundinuu tokkummaa hawwinu kana mirkaneessuuf yaalii barbachisan hunda irratti hanga dandeenyu qooda fudhachuuf qophii ta'uu keenya yommuun ibsu gammachuu guddaatuu anatti dhaga'ama.
Tokkummaa dhaan tokkummaa dhaaf fuula duratti haa tarkaanfannu!

Galatoomaa.

Koloneel Alamuu Qixxeessaa
Prezidaantii W.G.M.T

I. WALDAAN GARGAARSAA MAACCAA-TUULAMAA AKKAMITTI; YOOM; MAALIIF IJAARAMEE?

A. Haalootii jalqaba isaa

Haalootiin Waldiddaan polotikaa, dinagdee fi hawaasummaa biyyattii keessaa jalqaba walakkeessa waggootii 1950tti daran hammaachaa dhufanii ijaaramuu waldaa kanaaf sababoota jechuun ni danda'ama. Afraasaa, bara 1953tti yaaliin fonqolchaa mootummaa godhame, sababa haalotii miija'aniif akkuma qabu; firiin yaalii fonqolcha kanaa immoo gara waggootii boodeetti haalootii polotikaa calaqqisaa turaniif sababa dha yoo jenne dogoggora hin qabu.

Mirga sabaa fi sab-lammootaa ilaalchisee imaammatiin mootummaan gaggeessaa ture ifaa fi gam-tokkee waan tureefi akkasumas dhiibaan kunis immoo dabree damilee fi bakka hojii adda addaa hundaattuu guyyaadhaa guyyaatti calaqqisuun isaa shakkii tokko malee ijaaramuu waldaa kanaaf haala mijjeessaa isa guddaa ta'eera.

B. Akkataa ijaaramuu isaa

Waldaan Gargarsaa Maccaa-Tuulamaa kan ijaaramuu danda'ee Waldaa gargarsaa Jibaat fi Maaccaa fi Waldaa gargarsaa Tuulamaa Shawaa walitti fiduun yoomuu ta'uu, kunis ji'a Waxabajjii bara 1955tti naannoo Finfinnee (Gullallee) ti ture. Haa ta'uu malee immoo Waldaan kuni seeraan beekkamuun isaa garuu Ebla 11 bara 1956tti ture.

C. Kaayyoota waldaa kanaa

Kaayyootiin waldaa kanaa seera bulmaataa fi ejjennaa isaa keessatti yoomuu ibsamee jiru;

"Obbolleesa kee akka ofii keetti ilaali, kan ufiif isa irraa feetu (eggattu) isaafis hawwi" kan jedhu bu'uura yaadaa irratti hunda'ee dirqamoota arman gadii hojjeta.
Isaanis:-

a) Rakkoolee karaa mana Barnootaa jiran
b) Rakkoolee karaa tajaajila eegumsa fayyaa

c) Rakkoolee karaa geejjibaa
d) Bakka hordoftootiin amantii kirstaanas ta'een amantii Islamaa, amantii isaani gaggeeffachuuf rakkooleen adda addaa isaan mudate gargarsa barbaachiissuu hundaa gochuuf yaaluu.

I. WALDAAN GARGAARSAA MAACCAA-TUULAMAA AKKAMITTI; YOOM; MAALIIF IJAARAMEE?

A. Haalootii jalqaba isaa

Haalootiin Waldiddaan polotikaa, dinagdee fi hawaasummaa biyyattii keessaa jalqaba walakkeessa waggootii 1950tti daran hammaachaa dhufanii ijaaramuu waldaa kanaaf sababoota jechuun ni danda'ama. Afraasaa, bara 1953tti yaaliin fonqolchaa mootummaa godhame, sababa haalotii miija'aniif akkuma qabu; firiin yaalii fonqolcha kanaa immoo gara waggootii boodeetti haalootii polotikaa calaqqisaa turaniif sababa dha yoo jenne dogoggora hin qabu.

Mirga sabaa fi sab-lammootaa ilaalchisee imaammatiin mootummaan gaggeessaa ture ifaa fi gam-tokkee waan tureefi akkasumas dhiibaan kunis immoo dabree damilee fi bakka hojii adda addaa hundaattuu guyyaadhaa guyyaatti calaqqisuun isaa shakkii tokko malee ijaaramuu waldaa kanaaf haala mijjeessaa isa guddaa ta'eera.

B. Akkataa ijaaramuu isaa

Waldaan Gargarsaa Maccaa-Tuulamaa kan ijaaramuu danda'ee Waldaa gargarsaa Jibaat fi Maaccaa fi Waldaa gargarsaa Tuulamaa Shawaa walitti fiduun yoomuu ta'uu, kunis ji'a Waxabajjii bara 1955tti naannoo Finfinnee (Gullallee) ti ture. Haa ta'uu malee immoo Waldaan kuni seeraan beekkamuun isaa garuu Ebla 11 bara 1956tti ture.

C. Kaayyoota waldaa kanaa

Kaayyootiin waldaa kanaa seera bulmaataa fi ejjennaa isaa keessatti yoomuu ibsamee jiru;

"Obbolleesa kee akka ofii keetti ilaali, kan ufiif isa irraa feetu (eggattu) isaafis hawwi" kan jedhu bu'uura yaadaa irratti hunda'ee dirqamoota arman gadii hojjeta.
Isaanis:-

a) Rakkoolee karaa mana Barnootaa jiran
b) Rakkoolee karaa tajaajila eegumsa fayyaa

c) Rakkoolee karaa geejjibaa
d) Bakka hordoftootiin amantii kirstaanas ta'een amantii Islamaa, amantii isaani gaggeeffachuuf rakkooleen adda addaa isaan mudate gargarsa barbaachiissuu hundaa gochuuf yaaluu.

D-2. **Dura taa'oota korootа addadaa**

1. Obbo Baqqalaa Nadhii Dura taa'aa koree hojii gaggeessituu
2. Obbo Hayila Maaram Gammadaa Gaafatamaa Waajjira Waldaa
3. Obbo Tulluu Guulaa Dura taa'aa koree Maallaqaa.
4. Obbo Baqqalaa Nadhii dura taa'aa koree baajataa
5. Obbo Baqqalaa Nadhii dura taa'aa koree Seeraa
6. B. Jeneeraal Taaddasaa Birruu Dura taa'aa koree Barnootaa
7. Obboo Hayila Maaram Gammadaa dura taa'aa koree seenaa fi laallee
8. Ajajaa kumaa Abarraa Ayaanaa dura taa'aa koree odefannoo
9. Obboo Kabbadaa Anniisaa dura taa'aa koree beeksiisa, sagantaa qindeessuu fi Geejjibaa
10. Obbo Tsiggee Wayyeessaa dura taa'aa koree hojii daanddii
11. Koloneel Xilaahun Bishanee dura taa'aa koree eegumsa fayyaa
12. Obboo Hayila Maaram Gammadaa dura taa'aa koree Amantii Aadaa fi mana kitaabaa
13. Koloneel Qadiidaa Gurmeessaa dura taa'aa koree wal gargaarsaa
14. B. Jeneeraal Taaddasaa Biruu dura taa'aa koree waldoota Qindeessituu

D-3. **Gorsitoota ol aanaa Waldaa kanaa**

1. B. J. Taaddasaa Biruu dura taa'aa
2. B. J. Jaagamaa Kelloo miseensa
3. Ajajaa Dhiibbaa Girmaa W/Goorgis Miseensa
4. Obboo Tasammaa Nagarii Miseensa.

D.4. Hoggantoota Waldaa Birkii

1. Dajjaazmaach Kabbadaa Buzuunash dura taa'aa waldaa birkii Meettaa fi Ada'aa Bargaa
2. Qanyaazmaach Mokoonnin Wasanuu dura taa'aa birkii waldaa Salaalee
3. Aaddee Atsadaa Habta Maaram Qindeessituu birkii Wallaggaa
4. Qanyaazmaach Abdulaziiz Mahaammad dura taa'aa birkii Harargee
5. M. Jeneeraal Abbabaaa Gammadaa dura taa'aa birkii Harargee
6. Obbo Abbabiiyyaa Abba Joobir Qindeessituu birkii Jimmaa
7. Haajii Roobalee Tusee Waldaa birkii Arsii Qindeessituu
8. Obbo Usman Sheek Waldaa birkii Arsii dura taa'aa.
9. Obbo Ahimad Bunaa walda birkii Arsii barreessaa
10. Giraazmaach Baqqalaa Waldee waldaa birkii Yaraar fi Karrayyuu dhaa dura taa'aa
11. Ajajaa kumaa Lammaa Guyyaa qindeessituu waldaa birkii Ada'aa
12. Obboo Huseen Soraa qindeessituu waldaa birkii Baalee
13. Hajii Adam saaddoo qindeessituu waldaa birkii Baalee
14. Giraazmaach Amaan Huseen qindeessituu waldaa birkii Baalee
15. Baalambaraas Balachoo Dhaabaa qindessitu W.B. Ilubbaabor

D-5. Eedda Hooggantootni Waldayichaa Hidhamnii booda kan bakkaa bu'an.

1. Obbo Baqqalaa Nadhii Preezidaantii yeroo
2. Koloneel Sahiluu Birrii itti aanaa Preezidaantii yeroo
3. Obbo Gabra Sillaasee Waldaayaa barreessaa yeroo

II.Dalagaawwan gurguddaa waldaan kun hojjete

Barsiiftu (Fidal Saraawit)

Waldaan kun Hoomaa Qubee Barsiiftu (Fidal Saraawit) mana barreessaa ol aanaa isaa keessatti ijaareen gargaramee iddoo kutaalee biyyaa garaa garaa keessatti qopheessetti, namoota kuma baay'eetti lakkaawwaman jireenya doofummaa dukkanaa'aa ta'e keessaa akka ba'an godhee jira.

Eega waldaan kun dhaabbatee (ijaaramee) booda

Bara 1956tti magaalaa Ginciitti (ona dandii)

Bara 1957tti Jalduutti

Bara 1957tti Salaaleetti

Amajjii 21 bara 1958tti Ada'aa Bargaatti

Bitootessa 18 bara 1958tti Meettaa Roobiitti

Ebla 18 bara 1958tti kutaa bulchiinsa biyyaa Arsii Itayyaatti.

Ebla 19 bara 1958tti Ginda Baratitti

Waxabajjii bara 1958tti Ada'aa Indooddeetti

Dhuma bara 1958 irratti Wallaggaa Naqamteetti

Hagayya 17 bara 1958tti Abeebee Qeerramsaatti (Dandii)

Onkololessa 5 bara 1968tti Beddelleetti

Walgahii ummatni kuma hedduutti lakkaawwaman naannoo sanaa irratti argaman geggeessuun akkaataa manneen barnootaa, manneen wall'aansa fayyaa (kiliinikootni) fi karaan itti hojjetaman irratti barumsa kennee dadamaqsuu godheen manneen barnootaa, kiliinikootnii fi karaan hedduun hojjetamaniiru.

Waldaan kun pirojektoota inni hojjetee fi pirojektoota osoo inni hojjechaa jiruu akka hojii isaa dhaabuuf dirqisiifame keessaa, Pirojektii hojii karaa (daandii) Hoolotaa gara Mettaa Roobii, achii immoo gara Ginda Baratitti fulla'u; pirojektii hojii karaa Ginciidhaa Jalduu keessa darbuun GindaBaratitti fulla'u fi pirojektiin hojii karaa Guderii gara Shananitti geessuu isaan guguddoo dha.

Kaayyoo waldichi mana barnootaa ijaaruuf qabu cinaa hiriiruun akka qabeenyaatti bakka itti manneen barnootaa ijaaraman tola kan kennan

Koleneel Alamuu Qixxeessaa	-	Jalduutii 10,000 m2
Qenyaashi Mokonnin Wasanuu	-	Salaalee Waajjituutii 10,000 m2
Birgaader Je.Taddasaa Birruu	-	Salaaleetii 10,000 m2
Dajjaashi Kabbadaa Bizuneshi	-	Ada'aa Bargaatii 20,000 m2
Dajjaashi Kabbadaa Bizuneshi	-	Gooroo Makkootii 20,000 m2
Dajjaashi Kabbadaa Bizuneshi	-	Gabbaa Incinniitii 5000 m2
Obbo Zawugee Booji'aa	-	Finfinneetii 2000 m2 (hojii Waajjiraaf)
Obbo Abeebee	-	Gaattirootii 5000 m2
Obbo Manzaa Warjii	-	Arsiitii (Aaminyaa) 5000 m2
Obbo Tessaa Qaachillee	-	Arsiitii (Waajiraaf) 5000 m2

Waldaan kun mana barnootaa Rabuutti dhaabe malee, dabalees immoo mana barnootaa Fewutaraarii Habte Goorgisiif mana barnootaa barattoota ijii isaanii hin arginee fi akkasumas mana barnootaa biroofis gargaarsa horii

guddaa gumaacheera.

Karaa guddina aadaa fi afaan Oromoo ilaalchisees kutaa biyya Hararqee keessatti ijaaramee, dhiibbaan irratti godhamee kan diigame gartuu hawwisoo maqaa Afran Qalloon beekamu gara Finfinneetti waamee gargaarsa gochuufii isaa irra iyyuu dagaaginaa fi guddina afaan Oromoof qa'aa guddaa kenneera.

Gochaawwan misoomaa armaan olitti himaman waldaan kun ijaaramee ifaatti ba'ee sochii waggoota lamaa fi sadii keessatti godheen kan hojjetaman ta'uu isaanii haa ibsinu malee, waggoota muraasa kana keessatti dalagaawwan hojjetaman keessaa akka firii dalagaa waldaa kanaa isa ol anaatti kan fudhatamuu qabu; gochaa seena qabeessa kan ta'e ummata Oromoo kaabaatii hamma kibbaatti, bahaa hamma dhihaatti jiru yaada tokkichaan kaayyoo tokkoof sochoosuu danda'uu isaa ti.

III. Dura bu'oon waldaa kana bara Mootummaa Haayle Sillaasee kasasamanii (seera duratti dhihaatanii) hidhaa fi du'i itti murtaa'e

Gartuu 1ffaa

1. B/Generaal Taddasaa Birruu
2. A/dhibbaa Maammoo Mazammir
3. Obbo Seeyifuu Tasammaa
4. Obbo Daadhii Fayisaa
5. Loltuu Lammeessaa Booruu
6. Qenyaash Mokonnin Wasanuu
7. Obbo Haayilemaariyaam Gammadaa
8. Koleneel Alamuu Qixxeessaa
9. Birgaader Generaal Daawwit Abdii

Gartuu 2ffaa (Sobaan dhugaa ba'uu diduu isaaniitiin kan yakkaman)

1. Loltuu Haayilemaariyaam Diima
2. Ajajaa Kudhanii Fiixumaa Hiiksaa
3. Obbo Baqqalaa Mokonnin
4. Obbo Taaffasee Gammachuu
5. Obbo Tasfaayee Dagaagaa

Gartuu 3ffaa (Mana murtee ol'aanaa kutaa Baaleetti kan dhihaatan)

1. Fewutaraarii Aahimad Imaamaa
2. Haajii Adam saaddoo
3. Haajii Umar Huseen
4. Qenyaashi Abuubakar Dargaa
5. Obbo Aliyyuu aahimad
6. Obbo Qaasim Huseen
7. Obbo Hasen Jimmaa

Kaayyoo kabajamaa waldaan kun dhaabateefiif kanneen aarsaa lubbuu kaffalan;

Bara Mootummaa Haayile Sillaasee

1. Obbo Haayilemaariyaam Gammadaa (miidhaa isaan irra ga'een osoo itti hin murteeffamin mana hidhaa keessatti kan du'an)

2. A/dhibbaa Maammoo Mazammir (Akka ajjeefaman kan itti murteeffame)

3. Obbo Seefuu Tasammaa (kutaa biyya Gamuugoofaatti mana hidhaa osoo jiranii kan summiin ajjeefaman)

4. Birgaader Jeneraal Daawwit Abdii (miidhaa mana hidhaa keessatti irra ga'een dhukkubsatanii mana hidhaatii eega bahanii ji'oota xiqqoo booda kan du'an)

5. Obbo Hagaree Tulluu obbolaa isaa lama wajjin kan ajjeefame

Bara Mootummaa Dargii

1. Birgaader Jeneraal Taddasaa Birruu (akka ajjeefaman kan itti murteeffame)

2. Koleneel Haayiluu Raggaasaa (akka ajjeefaman kan itti murteeffame)

3. Qanyaashi Mokonnin Wasanuu (harka keenuu diduun dhukaasa tureen kan du'an)

4. Obbo Zawugee Booji'aa harka keenuu diduun dhukaasa tureen kana du'an)

5. Dajjaash Kabbadaa Bizuneshi (harka keenuu diduun dhukaasa tureen kan du'an)

6. Haajii Adam saaddoo (miidhaa mana hidhaa keessatti irra ga'een kan ka'e du'an)

7. Obbo Takiluu Tasammaa gaafa J.Taddasaan Mettaa Roobiitti marfaman lola irratti kan wareegame.

8. Obbo Ejjetaa Fayyisa Sudaanitti magangalii turanii, biyyatti deebi'anii sochii Oromoo irra qooda qabaachuu isaaniitiif Dargiidhaan qabamanii hidhamanii akka hiikamaniin kan du'an

IV. Yaadachuuf kan ta'u

"Namni biyya isaaf quuqamuu fi dhuga qabeessa ta'e hundi, namni hunduu akka jireenya gaashaa fi madaalamaa ta'e qabaatu barbaada. Namni dhuga qabeessi, hiyyumni" ummata isaa fi soorumni ofii isaa; doofummaan ummata isaa fi qaroomni ofii isaa kan isa gammachiisu miti.

Akkuma haati akka mucaan ishii gubatuuf ibidda hin keenye hunda, namni doofummaa fi hiyyumaa uummata isaa barbaadu hin jiru.

Haa ta'u malee beekuu fi wallaaluun immoo akka inni nama wal caalchisu hirranfachuu hin qabnu. Inni barate mirga isaa gaafata. Inni barate, boodatti hafuun isaa yookiin warra kaanii gad ta'uun isaa isa quqquuqa. Isa gaabbisiisa. Gatii bilisummaa, hiikaa mirgaa beekee; kanatu duraa hafe, kanatu natti hir'ate jechuu kan danda'u uummata (saba) barate qofaa dha"

B/Jeneraal Taddasaa Birruu

Adoolessa 14 bara 1956, Gaazexaa Addis Zamanii waggaa 24ffaa lakkoofsa 198

"Burqaa xixiqqoon walitti yaa'anii laga ta'u. Lagi baay'een walitti yaa'uun garba guddaa uumu. Dhalli namaas akkuma kanaan walgahee saba ta'ee biyyas ta'a"

Haajii Simbirroon

walgahii kutaa biyya Arsii Itayyaatti ta'e irratti kan haasawan.

"Mootummaan kun waan kaayyoo keenya balleesse itti fakkaatee ofumaa nu dhiphisa. Yoo kaayyoo keenya ta'e inni akka bofa garaa keessa seenee ti. Yoo gara alaatti harkisanis ta'e yoo gara keessaatti gad lakkisan firiin isaa tokkichuma. Summiin isaa tamsa'ee jira hoo"

Obbo Haayilemaariyaam Gammadaa dhaamsa du'a isaanii dura torban tokko, gaafa wasaasaan mana hidhaatii batamanii ba'an dhumatti jaalleewwan isaanitti himanii dha.

Alam Baqqaany bara 1959

"Dhiigni koo, dhiiga mirga ummata Oromoo kabajsiisuuf dhangala'u waan ta'eef dhiiga lafatti bade (dhiiga gumaa hin qabne) miti. Hojii an hin hojjetinitti sobaan na yakkanii namoota adda bu'aa natti murteessan hunda bakkattii kanatti ummatni Itoophiyaa yeroo gabaabaa keessatti akka inni gatii isaanii kennuuf nan amana. Olee haa bulu malee mirgi ummata Oromoo wallansoo fi carraaqa ijoollee isaan kabajamuun isaa hin hafu"

Qabsaa'aa mirga Oromoo guddaa kan turan Ajajaan dhibbaa Maammoo Mazamir daqiiqota muraasa fannifamuu isaanii dura boonuun gara du'aatti deemaa kan isaan dhuma irratti dubbatani.

Alam Baqqaany bara 1962

"Dubartiin tokko abbaan manaa koo karaa deema jechuun sanyoo ishii beelamti. Garuu karaa irraa deebi'ee (hafee) gara manaatti deebi'uu abbaa manaa ishiitti aartee, karaa deemta jedhee beellama qabadheen ture. Yoo ati hafte illee hafuun naaf hin ta'uutii hoo'u mucaa kee jetteenii sokkite jedhama. Ummata qalbiin isaa mirga isaa kabajsiisuuf ka'e dhiisaati dubarti tokkittii qalbiin ishee dhibantaa isheef ka'e illee murtoo kana fakkaatu kenniteetti.

Hajjii Roobalee Turee

Walgahii mana barreessaa waldichaa keessatti godhaman irratti haasawaa dadamaqinsaa godhan keessaa

Birraa bara 1959

"Yeroodhuma yaada foyyessuu tokko tokko dhiheesinutti, ummatni maal akka hin taaneef jechuun nuu tola. Ummatni kun humna qabaatee isin hin kuffisu ta'a. Humna qabaatee yoo isin hin kuffisu ta'e illee humna dhabee jennaan kan kufuu isa dhorku waan hin jirreef si'a sana kan hubamu kan lafatti dhihoo isa osoo hin ta'in sooramtanii furdachuun kan isa irra teessan isin mataa keessani. Osoo sammuu qabaannee ummati humni isaa murasatee akka humni inni ittiin nu baate hin dadhabne gochuutu nurra ture"

Ulfaatoo Barmbaraas Bashaa Gudduu,

andaraasee ummata Kulluu Koontaaa fi miseensi waldaa kanaa bekamoon haasawaa bilchaataa walgahii mana maree qajeelcha seeraa irratti godhan keessaa isa tokko.

Finfinnee bara 1958

"Waan garaa kootii, garaa kootti deebiseera. Eegaa maal taatu? kana booda waanta barbaaddan godhaa"

Qabsaa'oo mirga beekamoo Haajii Adam saaddoo.

Xalayaa Jannoota Baalee irraa B/Jeneraal Taddasaa Birruuf barreeffame baatanii naga eegdotaan yeroo qabamanitti mana fincaanii seenuun waraqicha osoo alanfachaa jiranii oggaa naga eegdotni bira gahan jecha jannumaa isaan dubbatani.

Sadaasa bara 1959
Finfinnee mana Poolisii 5ffaa

V. Ejjennoon Waldichaa maal inni?

Ammas waldaan kun kaayyoo tokkummaa ummata Oromoo tiksaaf tattaaffii gochuu; misooma saffisiisuu; wal gargaaruu barsiisuu fi aadaa saba Oromoo dagaagsuu qabatee gochaa abbummaa isaa irraa eegamu hunda hojjechuu irra jira.

— Qees Guddinaa Tumsaa kan loltuu Dargiifiin ukkaamsamee ajjeefame'

— Obboo Baaroo Tumsaa ummata oromoofiif qabsaa'urra oddoo jiru kan du'e

— Ajijaa Kumaa Qana'aa Gumaa waldaya maccaa fi Tuulamaatiif deeggara guddaa kan godhe

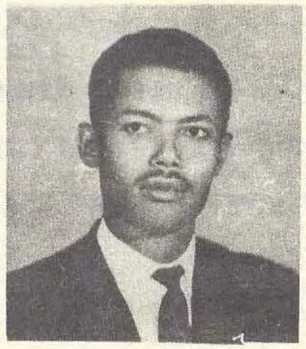

አቶ ኃይለማርያም ገመዳ

ጄ/ ታደሰ ብሩ

መ/አ ማሞ መዘምር

አቶ ሰይፉ ተሰማ

ደ/ች ከበደ ብዙነሽ

ቀ/ች መኮንን ወሰኑ

ጄ/ ዳዊት አብዲ

አቶ ዘውገ ቦጂአ

አቶ ኤጀታ ፈይሳ

ሐጂ ሮቤሌ ቁሬ

ተክሉ ተሰማ

አቶ አህመድ ቡና

ቄስ ጉድና ቱምሳ

ቀ/ች አብዱል አዚዝ

ሐጂ ሲምቢሮ ሁሴን

የፕሬዚዳንት መልዕክቱ

እነሆ ልክ የዛሬ ፴ ዓመት ወንድምህን እንደራስህ ውደድ ላንተ ያደርጉልህ ዘንድ የምትወደውን አንተም አድርግለት በሚለው መሪ ሃሳብ ዙሪያ በመሰብሰብና ረሃብን በሽታንና ድንቁርናን ከአገራችን ጨርሶ ለማጥፋት ዓላማ ላይ በማነጣጠር የጅባትና መጫ መረዳጃ ማህበርንና የሸዋ ቱለማ መረዳጃ ማህበርን በመዋሃድ የመጫና ቱለማ መረዳጃ ማህበርን መሠረትን።

የተነሣሣንለት ዓለማ ለአገር እድገትና ብልጽግና መሆኑ ባያጠያይቅም በአገራችን ሰፍና በሚገኘው የብሄር ጭቆና ሳቢያ አንግበን ለተነሣነው መሪ ሃሳብ የነበረው መንግሥት የሚሰጠው ምላሽና የሚመራበትም ፖሊሲ «ወንድምህን እንደራስህ አትውደድ። ላንተ ያደርግልህ ዘንድ የምትወደውን አንተም ለሌላው ልታደርግለት አይቻልህምና።» የሚል ትምክህት የተመላበት መሆኑን ለመገንዘብ ጊዜ አልወሰደብንም።

በመሆኑም ዓለማችንን እውቀ ለማድረግ ያደረግናቸው እንቅስቃሴዎች በሙሉ በጽህና አሜኬላ ላይ እንደመረማመድ ያህል በልዮ ልዮ መሰናክሎች የታጠሩ ነበሩ። መብቱን ለማስገበር ልቡ ለተነሣሣ ሕዝብ ግን የሚገጥሙት ችግሮች ወደተነሣሣለት ዓላማ በቁርጠኝነት እንዲራመድ ብርታትን የሚሰጡት እንጂ ተስፋ የሚያስቆርጡት በላመሆናቸው እኛም በዚሁ መንፈስ ወደአለምነው ዓለማ በቀራጥነትና በልበሙሉነት ተጓዝን እንጂ አላፈገፈግንም። ለዚሁ ዓላማችን እውን መሆን ስንልም ታሰርን ተንገላታን ተጋዝን ተገደልንም። የሕዝባችን የእኩልነት መብት ሙሉ በሙሉ እስኪከበርም ድረስ መሰል መስዋዕትነትን ወደፊትም ለመክፈል ዝግጁ ነን።

ዛሬ የማህበራችንን ፴ኛ ዓመት የምሥረታ በዓል ሲናከብር ለብሄራችን መብት መከበር ስንል የከፈልናቸውን መስዋዕትነቶች ሁሉ የምናስባቸው ያለጥርጥር ከፊት ለፊታችን ለተደቀነው ብሩህ ተስፋ እንደተከፈለ ዋጋ አድርገን ስለሆነ ከፍተኛ የህሊና እርካታ ይሰጠናል። ዛሬ ለሚሰማን የሕሊና እርካታ አያሌ ምክንያቶች ቢኖሩትም ዋንኛው ግን ጥቂቶች ሆነን ለጀመርነው ዓላማ ዛሬ በብዙ ሚሊዮን የሚቆጠሩት የብሄሩ አባሎች ለተግባራዊነቱ የሚታገሉለት ሕዝባዊ ዓላማ ሆኖ በማየታችን ነው።

ሌላው የሕሊና ሽርካታ የሚሰጠን ትልቁ ነገር በመጫና ቱለማ መረዳጃ ማህበር ጥላ ስር ተሰልፈን ባደረግነው ሽንቅስቃሴ ስመላው የኦሮሞ ብሄር አንድነት ጠንካራ መሠረት መጣላታችንም ጭምር ነው። ሽነዚህ ዐበይት ውጤቶች ከፍተኛ የሕሊና ሽርካታ የሚሰጡንን ያህል ዛሬ የሚያሳዝኑንም ሁኔታዎች የሉም ማለት አይቻልም። በዚህ ረገድ ከሚጠቀሱት ጉዳዮች መካከል ዋንኛው የኦሮሞን ብሄር አንድነት ሊፈታተኑ የሚችሉ አንዳንድ አዝማሚያዎች መኖራቸው ነው። ዛሬ የብሄሩን መበት በማስከበር ዓላማ ላይ የተሰለፉ አያሌ የፖለቲካ ድርጅቶች ይገኛሉ። መብቱን ለማስከበር ሁሉም በየፈናው መነሳሳቱ የሚደገፍ ነው። ይሁንና ወደ አንድ ውጤት ለመድረስ የሚቻለው በሕብረት መጋዝ ሲቻልና ያለውንም አቋም ማቀናጀት ሲቻል በመሆኑ ሽነዚህ ድርጅቶች ሽኛ የመጫና ቱለማ መረዳጃ ማህበርን በመሠረትነውና ስናንቀሳቅስ በቆየነው የአንድነት መንፈስ መራመድ ያለባቸው መሆኑ ደዋል ደደር የሚባል ጉዳይ አለመሆኑን ማስገንዘብ ሽንወዳልን። «ሥጋን በኩበት ይጠብሱ» በሚለው ፈሊጥ የኦሮሞን ብሄር ከፋፍሎ ለሌላው ዓላማ መሣሪያ የማድረጉ የተለመደ የጭቆና ስልት ስዘለቄታው መወገድ አለበት።

ዛሬ ይህነን በዓላችንን በምናከብርበት ታሪካዊ አጋጣሚ ላይ የዚህ ማህበር አባላት የሆን የተባለውን አንድነት ለማስገኘት በሚደረገው ጥረት ሁሉ የሚቻለንን ለማድረግ ዝግጁ መሆናችንን በመላው አባላቱ ስም ስገልጽ ከፍተኛ ደስታ ሽየተሰማኝ ነው። ባንድነት ለአንድነት ወደፊት ሽንራመድ።

አመሰግናለሁ።

ዓለሙ ቂጤሳ /ኩሉኔል/

የመጫና ቱለማ መረዳጀ ማህበር

ፕሬዚዳንት

ሌላው የሕሊና እርካታ የሚሰጠን ትልቁ ነገር በመጫና ቱለማ መረዳጃ ማህበር ጥላ ስር ተሰልፈን ባደረግነው እንቅስቃሴ ስመላው የኦሮሞ ብሄር አንድነት ጠንካራ መሠረት መጣሳታችንም ጭምር ነው። እነዚህ ዐበይት ውጤቶች ከፍተኛ የሕሊና እርካታ የሚሰጡንን ያህል ዛሬ የሚያሳዝኑንም ሁኔታዎች የሉም ማለት አይቻልም። በዚህ ረገድ ከሚጠቀሱት ጉዳዮች መካከል ዋንኛው የኦሮሞን ብሄር አንድነት ሊፈታተኑ የሚችሉ አንዳንድ አዝማሚያዎች መኖራቸው ነው። ዛሬ የብሄሩን መበት በማስከበር ዓላማ ላይ የተሰለፉ አያሌ የፖለቲካ ድርጅቶች ይገኛሉ። መብቱን ለማስከበር ሁሉም በየፊናው መነሳሳቱ የሚደገፍ ነው። ይሁንና ወደ አንድ ውጤት ለመድረስ የሚቻለው በሕብረት መጋዝ ሲቻልና ያለውንም አቅም ማቀናጀት ሲቻል በመሆኑ እነዚህ ድርጅቶች እኛ የመጫና ቱለማ መረዳጃ ማህበርን በመሠረትነውና ስናንቀሳቅስ በቀየነው የአንድነት መንፈስ መራመድ ያለባቸው መሆኑ ደዋል ደደር የሚባል ጉዳይ አለመሆኑን ማስገንዘብ እንወዳለን። «ሥጋን በኩበት ይጠብሱ» በሚለው ፈሊጥ የኦሮሞን ብሄር ከፋፍሎ ለሌላው ዓላማ መሣሪያ የማድረጉ የተለመደ የጭቁና ስልት ለዘለቄታው መወገድ አለበት።

ዛሬ ይህነን በዓላችንን በምናከብርበት ታሪካዊ አጋጣሚ ላይ የዚህ ማህበር አባላት የሆን የተባለውን አንድነት ለማስገኘት በሚደረገው ጥረት ሁሉ የሚቻለንን ለማድረግ ዝግጁ መሆናችንን በመላው አባላቱ ስም ስገልጽ ከፍተኛ ደስታ እየተሰማኝ ነው። ባንድነት ለአንድነት ወደፊት እንራመድ።

አመሰግናለሁ።

ዓለሙ ቂጤሳ /ኩሉኔል/

የመጫና ቱለማ መረዳጃ ማህበር

ፕሬዚዳንት

መ. የማህበሩ ዋና መሪዎች እነማን ነበሩ?

መ.1 የማህበሩ ከፍተኛው የፖሊሲ አካል የነበረው የመምሪያ ቦርድ አባላት

. ኩሉኔል ዓለሙ ቂጤሳ	የማህበሩ ፕሬዚዳንትና የመምሪያው ቦርድ ሰብሳቢ
. አቶ በቀለ ነዲ	ምክትል ፕሬዚዳንት
. ኩሉኔል ቀዲዳ ጉርሜሳ	ምክትል ፕሬዚዳንት
. አቶ ኃይለማርያም ገመዳ	ዋና ኃላፊ
. አቶ ቱሉ ጉሳ	ም/ዋና ጸሐፊ
. አቶ ገብረክርስቶስ ወልደሩፋኤል	አባል
. ባላምባራስ በቀለ ወ/ማርያም	አባል
. ሻምበል ዶልማ ወ/ሰማያት	አባል
. አቶ ዘውገ ቦጂአ	አባል
. አቶ ኢሰሳ ኢብሳ	አባል
. ሻምበል ሙሊሳ ሶሪ	አባል
. አቶ ተሰማ ነገሪ	አባል
. መቶ አለቃ ግርማ ወ/ጊዮርጊስ	አባል
. አቶ አሰፋ አባዶዮ	አባል
. አቶ ገብረሥላሴ ወልደያ	አባልና ጽሐፊ

መ.2 የልዮ ልዮ ኮሚቴ ሰብሳቢዎች

. አቶ በቀለ ነዲ	የሥራ አፈፃፀም ኮሚቴ ሰብሳቢ
. አቶ ኃይለማርያም ገመዳ	የማህበህረ ዋና ጽሕፈት ቤት ኃላፊ
. አቶ ቱሉ ጉሳ	የፋይናንስ ኮሚቴ ሰብሰቢ
. አቶ በቀለ ነዲ	የበጀት ኮሚቴ ሰብሳቢ
. አቶ በቀለ ነዲ	የሕግ ኮሚቴ ሰብሳቢ
. ብርጋዲየር ጀኔራል ታደሰ ብሩ	የትምህርት ኮሚቴ ሰብሳቢ
. አቶ ኃይለማርያም ገመዳ	የታሪክና የዜና ማደረጀ ኮሚቴ ሰብሳቢ
. ሻምበል አበራ አያና	የመረጀ ኮሚቴ ሰብሳቢ
. አቶ ከበደ አኒሳ	የማስታወቂያ የፕሮግራም ማደራጃና የመገናኛ ኮሚቴ ሰብሳቢ
. አቶ ጽጌ ወዬሳ	የመንገድ ሥራ ከሚቴ ሰብሳቢ
. ኩሉኔል ጥላሁን ሲሻኔ	የጤና ኮሚቴ ሰብሳቢ

. አቶ ኃይለማርያም ገመዳ የኃይማኖት የባህል የቤተመጻሕፍት ኮሚቴ ሰብሳቢ

. ኩሉኔል ቀዲዳ ጉርሚሳ የርስ በርስ መረዳጃ ኮሚቴ ሰብሳቢ

. ብርጋዲየር ጀኔራል ታደሰ ብሩ የማህበሮች አስተባባሪ ኮሚቴ ሰብሳቢ

መ.3 የማህበሩ ከፍተኛ አማካሪዎች

. ብርጋዲየር ጀኔራል ታደሰ ብሩ ሰብሳቢ

. ብርጋዲየር ጀኔራል ጃገማ ኪሎ አባል

. መቶ አለቃ ግርማ ወ/ጊዮርጊስ አባል

. አቶ ተሰማ ነገሪ አባል

መ.4 የማህበሩ ቅርንጫፎች መሪዎች

. ደጃዝማች ከበደ ብዙነሽ የሚታና አድአ በርጋ ቅርንጫፍ ማህበር ሰብሳቢ

. ቀኛማዝማች መኩንን ወሰኑ የሰላሌ ቅርነጫፍ ማህበር ሰብሳቢ

. ወ ሮ አፀደ ሀብተማሪያም የወለጋ ቅርንጫፍ አስተባባሪ

. ቀኛዝክማች አብዱልአዚዝ መሐመድ የሐረርጌ የአፋረን ቶሉ ቅርንጫፈ ማህበር ሰብሰቢ

. ሜጀር ጀኔራል አበበ ገመዳ የሐረርጌ ቅርነጫፍ ማህበር ሰብሳቢሰ

. አቶ አባቢያ አባጆበር የጂማ ቅርንጫፍ አስተባባሪ

. ሐጂ ሮበሌ ቱሪ የአርሲ ቅርንጫፍ ማህበር መሥራች

. አቶ ዑስማን ሼክ የአርሲ ቅርንጫፍ ማህበር ሰብሳቢ

. አቶ አህመድ ቡና የአርሲ ቅርንጫፍ ዋና ጸሐፊ

. ግራዝማች በቀለ ወልዴ የየረርና ከረዮ ቅርንጫፍ ማህበር ሰብሳቢ

. ሻምበል ለማ ጉያ የአድአ ቅርንጫፍ አስተባባሪ

አቶ ሁሴን ሶሪ የባሌ ቅርንጫፍ አስተባባሪ

. ሃጂ አደም ሳዮ የባሌ ቅርንጫፍ አስተባባሪ

. ግራዝማች አማን ሁሴን የባሌ ቅርንጫፍ አስተባባሪ

. ባላምበራስ በላቸው ዳባ የኢሉባቦር ቅርንጫፍ አስተባባሪ

መ.5 የማህበሩ መሪዎች ከታሰሩ በኋላ በጊዜያዊነት የተሰየሙ የማህበሩ መሪዎች

. አቶ በቀለ ነዲ የማህበሩ ተ/ፕሬዚዳንት

. ኩሉኔል ሳህሉ ብሩ የማህበሩ ምክትል ፕሬዚዳንት

. አቶ ገብረስላሴ ወልደዮ የማህበሩ ተ/ ዋና ጽሐፊ

2. ማህበሩ ያከናወናቸው ዋና ዋና ተግባሮች

ማህበሩ በዋና ጽሕፈት ቤቱ ውስጥ ባቋቋመው የፊደል ሠራዊት ጣቢያና በተለያዩ ክፍልሀገራት ውስጥ ባቋቋማቸው ጣቢያዎች በብዙ ሺ የሚቆጠሩ መሃይምናን መፃፍና ማንበብ በማስተማር ከመሃይምነት የጨለማ ሕይወት እንዲላቀቁ አድርጓል::

ማህበሩ ከተመሠረተ በኋላ :

. በ1956 ዓ.ም ግንጪ ከተማ /ዳንዲ ወረዳ/ አቶ አሰፋ አባይዩ ቤት

. በ1957 ዓ.ም በጀልዱ

. በ1957 ዓ.ም ሰላሌ /አቦር/

. ጥር 21 ቀን 1957 ዓ.ም በአድኣ በርጋ

. መጋቢት 18 ቀን 1958 ዓ.ም በሜታ ሮቢ

. ግንቦት 7 ቀን 1958 ዓ.ም በአርሲ ጠ/ግዛት ኢቶያ

. ግንቦት 19 ቀን 1958 ዓ.ም በግንደበረት

. ሰኔ 1958 ዓ.ም በአድኣ በጾንደዱ

. በ1958 ዓ.ም መጨረሻ ላይ በወለጋ ነቀምቴ

. ሐምሌ 17 ቀን 1958 በአበቤ ቁረንሳ /ዳንዲ/

. ጥቅምት 5 ቀን 1959 ዓ.ም በደራ

በብዙ ሺህ በሚቆጠሩ የየአካባቢው ሕዝቦች በተገኙበት ታላቅ ሰብሳቢዎች በማካሄድ ትምህርት ቤቶችን ክሊንኮችንና መንገዶችን ለመስራት እንዲቻል ማህበሩ ባደረገው ቅስቀሳ አያሌ ትምህርት ቤቶች ክሊኒኮችና መንገዶች ተሰርተዋል::

ማህበሩ ካከናወናቸውና በማከናወንም ላይ አያለ እንዲያቋርጥ ከተደረገባቸው ፕሮጀክቶች መካከል ከሆለታ ወደ ሜታ ሮቢና ከዚያም ወደ ግንደበረት የሚዘልቀው የመንገድ ሥራ ፕሮጀክት ከግንጪ በጀልዱ በኩል አድርጉ ግንደበረት የሚዘልቀው መንገድና ከጉደር ወደ ሽነን የተቀየሰው መንገድ ሥራ ፕሮጀክት ዋና ዋናዎቹ ናቸው::

ማህበሩ ትምህርት ቤቶች በስፋት ለመመስረት በነበረው ዓላማ ዙሪያ በመሰለፉ የትምህርት ቤት ማሰሪያ ቦታ በነፃ ለማህበሩ በርስትነት የሰጡ ፣

. ኩሎኔል ዓለሙ ቂጤሳ	በጀልዱ	10.000 ሜትር ካሬ
. ቀኛዝማች መከንን ወሰኑ	ሰላሌ ዋጀቱ	10.000 ሜትር ካሬ
. ብርጋዲየር ጀኔራል ታደሰ ብሩ	በሰላሌ	10.000 ሜትር ካሬ
. ደጃዝማች ከበደ ብዙነሽ	አድኣ በርጋ	20.000 ሜትረ ካሬ
. ደጃዝማች ከበደ ብዙነሽ	ጉር ማኮ	20.000 ሜትር ካሬ

ደጃዝማች ከበደ ብዙነሽ	እንጦጦ ገበያ ላይ	5 000 ሜትር ካሬ
አቶ ዘውገ በጂአ	አቤቤ ጋቲር	5 000 ሜትር ካሬ
አቶ መንዛ ወርጂ	አርሲ/አሚኛ/	5 000 ሜትር ካሬ
አቶ ተሰ ቃቅሊ	አርሲ /ሳቤር/	5 000 ሜትር ካሬ

ማህበሩ ራሱ ካቋቋማቸው ትምህርት ቤቶች በተጨማሪ በአዲስ አበባ ለሚገኘው የፊታውራሪ ሀብተጊዮርጊስ ት/ቤት ለመርሃ እውራን ት/ቤትና ለሌሎችም ት/ቤቶች ከፍተኛ የገንዘብ እርዳታ ለግሷል።

በባህልና የኦሮሞ ቋንቋ እድገት ረገድም ሐረርጌ ተቋቁሞ በተደኸና የፈረሰውን የአፋንቀሉ የኦሮሞ ኪነት ቡድን ወደ አዲስ አበባ ለማስመጣት ድጋፍ ከማድረጉም በላይ ለኦሮሚኛ ቋንቋ የተፋጠነ እድገት ከፍተኛ አስተዋፅኦ አበርክቷል። እነዚህ ከላይ የጠቀስናቸውን የልማት ተግባራት ማህበሩ በደፋ መንቀሳቀስ በቻለባቸው ሁለትና ሶስት ዓመታት ውስጥ ማከናወኑን እንገልፅ እንጂ በነዚሁ ጥቂት ዓመታት ውስጥ ማህበሩ ካከናወናቸው ተግባራት ሁሉ የላቀውና እንደከፍተኛ የማህበሩ የሥራ ውጤት ተደርጎም መታየት ያለበት የኦሮሞን ብሄር ከሰሜን እስከ በደቡብ ከምዕራብ እስከ ምሥራቅ ያለውን በአንድ የጋራ መንፈስ ላንድ ዓላማ ማንቀሳቀስ የመቻሉ ታሪካዊ ክንውን ነው።

ይህ ማህበር የኦሮሞን ብሄር ከዳር እስከዳር በአንድነት መንፈስ ከማንቀሳቀሱም ባሻገር የሌሎች ጭቁን ብሄሮችንም አባላት በማቀፍ ከፍተኛ ፀረ ጭቆና አገዛዝ ትግል አካሂደዋል። ለምሳሌም ያህል እነ ፊታውራሪ ዐባይነህ ፊና ከጋሞ ጎፋ እነ አቶ ሙሉ መጃ ከወላይታ እነ አቶ ወልደአማኑኤል ዱባለ ከሲዳሞ እነ ባላምባራስ ማሞ ኮምቦልቻ ከጌድዮ እነ ባላምባራስ ባሻ ከኩሉ ኩንታ እነ ቀኛዝማች ኃይሌ ደኖምር ኮምቻ በግምባር ቀደምትነት የሚጠቀሱ ናቸው።

በቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ መንግሥት ተከሰው ፅኑ እሥራትና ሞት ጭምር የተፈረደባቸው የማህበሩ መሪዎች፣

ቡድን 1

1. ተከሳሽ ብ/ጀኔራል ታደሰ ብሩ
2. " መ/አለቃ ማሞ መዘምር
3. " አቶ ሰይፉ ተሰማ
4. " አቶ ዳዲ ፊይሳ
5. " ወ/ር ለሚሳ ቦሩ
6. " ቀኛዝማች መኩንን ወሰኔ
7. " አቶ ኃይለማርያም ገመዳ
8. " ኩሉኔል ዓለሙ ቂጤሳ
9. " ብርጋዲየር ጀኔራል ዳዊት አብዲ

ቡድን 2 / በሐሰት ለመመስከር ፈቃደኛ ባለመሆናቸው የተከሰሱ/

1. ተከሳሽ ወ/ሮ ኀይለማርያም ዲማ
2. '' የ10አለቃ ፈጡማ ሂክሳ
3. '' አቶ በቀለ መኩንን
4 '' አቶ ታፈሰ ገመቹ
5. '' አቶ ተስፋዬ ደጋጋ

ቡድን 3 / በባሌ ከፍተኛው ፍርድ ቤት ክስ የተመሠረተባቸው/

1· ተከሳሽ ፊታውራሪ አህመድ ኢማማ
2. '' ሃጂ አደም ሳደ
3. '' ግራዝማች ዑመር ሁሴን
4. '' ቀኛዝማች አቡበከር ደርጋ
5. '' አቶ አሊዮ አህመድ
6. '' አቶ ቃሲም ሁሴን
7. '' አቶ ሃሰን ጂማ

3. ማህበሩ ለቀመለት ክቡር ዓላማ የሕይወት መስዋዕትነት የከፈሉ በቀ.ኀ.ሥ መንግሥት

1. አቶ ኀይለማርያም ገመዳ /በደረሰባቸው እነገልት ሳይፈረድባቸው እስር ቤት እንዳሉ የሞቱ/
2. መቶ አለቃ ማሞ መዘምር /የሞት ፍርድ ተፈርደባቸው/
3. አቶ ሰይፉ ተሰማ /በጋሞ ጉፋ በግዞት ላይ እያሉ የተመረዙ/
4. ብ/ጀኔራል ዳዊት አብዲ /በእስር ላይ በደረሰባቸው እንግልት ጤናቸው ታውኮ ከእስር ቤት ወጥተው በጥቂት ወራት ውስጥ የሞቱ /

በደርግ መንግሥት

1. ብ/ጀኔራል ታደሰ ብሩ / የሞት ፍርድ ተፈርደባቸው /
2. ኩ/ል ኀይሉ ረጋሳ / የሞት ፍርድ ተፈርደባቸው /
3. ቀ/ኝ መኩንን ወሰኔ / እጃቸውን ላለመስጠት በተደረገ የተኩስ ልውውጥ /
4. አቶ ዘውገ ቦጂአ እጃቸውን ላለመስጠት በተደረገ የተኩስ ልውውጥ /
5. ደ/ማች ከበደ ብዙነሽ / እጃቸውን ላለመስጠት በተደረገ የተኩስ ልውውጥ /
6. አቶ ተክሉ ተሰማ / እነ ጀኔራል ታደሰ ሲከበቡ ሲዋጋ የሞቱ /
7. ሃጂ አደም ሳደ / በእስር ላይ በደረሰባቸው እንግልት ጦስ ታመው የሞቱ /
8. አቶ ኤጀታ ፈይሳ / የማህበሩ እውቅ አባል የነበሩና የማህበሩ መሪዎች በታሰሩበት ወቅት ተሰደው ወደ ሱዳን በመግባት የማህበሩን ቅርንጫፍ በሱዳን የመሠረቱ በኋላም በ1971 ዓ.ም በደርግ መንግሥት ተይዘው ለአሥር ዓመታት በእስር ከማቀቁ በኋላ በደረሰባቸው

እንግልት ከእስር ቤት በወጡ ጥቂት ወራት ውስጥ የሞቱ::

9. አገሬ ቱሉ / የመጫና ቱለማ መሪዎች በተያዙበት ዘመን እርሱም ሲታደን ቆይቶ በመጨረሻ ተይዞ በሰላሌ ከሁለት ወንድሞቹ ጋር የተሰቀለ::/

ቄስ ጉዲና ቱምሳ (በደርግ ወታደር ታፍነው የተገደሉ)

አቶ ባሮ ቱምሳ (በትግል ላይ እያሉ ሕይወታቸው ያለፈ)

ሻበምል ቀንዓ ጉማ (ለዚህ ማህበር አቋም ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያበረከቱ ናቸው። አሁን ከዚህ ዓለም በሞት ተለይተዋል ።)

4. ለማስታወስ ያህል

«ለአገሩ ተቆሪቋሪና ቀን አሳቢ የሆነ ሰው ሁሉ ማንኛውንም ሰው በተደላደለና በተመዛዘነ የኑሮ ደዞታ እንዲኖር ይፈልጋል:: ቀን ሰው የወገኑ መደሀየትና የራሱ ሀብታም መሆን የወገኑ በድንቁርና የራሱ መሰልጠን የሚያስደስተው አይደለም:: እናት ለልጅዋ እንዲቃጠልባት እሳት እንዳለማቀበሏ መጠን የወገኖቹን መደንቆርና መደሀየት የሚፈልግም ሰው የለም:: ሆኖም ማወቅና አለማወቅ ደግሞ ሰውን እንደሚያበላልጥ መዘንጋት የለብንም:: የተማረ መብቱን ይጠይቃል የተማረ ወደዓላ መቅረቱ ወይም ከሌሎች በታች መሆኑ ይቆረቁረዋል ይቆጨዋልም:: የነፃነት ዋጋ የመብትን ትርጉም አርቆ ይህ ቀረብን ይህ ጉደለብን ለማለት የሚችል የተማረ ሕዝብ ብቻ ነው::

ብ/ጄኔራል ታደሰ ብሩ ፣ ነሐሴ 14 ቀን 1956 ዓ.ም.

24ኛው ዓመት ቁጥር 198 አዲስ ዘመን ጋዜጣ

«ትናንሽ ምንጮች ሲቀሳቀሱ ወንዞችን ይፈጥራሉ:: እያሌ ወንዞችም ተደባልቀው ትልቅ ባህር ይወጣቸዋል:: የሰው ልጅም እንዲሁ ሲሰበሰብ ብሄርም ሆነ አገርም ይሆናል::»

ሃጂ ስምብር አርሲ ክ/ሀገር ሊቲያ ላይ በተደረገው ስብሰባ ከተናገሩት

ግንቦት 7 ቀን 1958 ዓ.ም

«ይህ መንግስት ዓላማችንን ያጠፋ መስሎት እኛን ያንገላታል:: የኛ ዓላማ እንደሆነ ሆድ ውስጥ እንደገባ እባብ ነው:: ወደ ውጪ ሳቡትም ወደ ውስጥ ለቀቁት ጡጡቱ አንድ ነው:: መርዙ ተረጭቷል::

አቶ ዓይለማርያም ገመዳ ከመሞታቸው አንድ ሳምንት ቀደም ብሎ ከእስር ቤት በቀሬዛ በወጡበት ወቅት ለቀሩት የትግል ጓደኞቻቸው የተናገሩት የመጨረሻ ቃል

ዓለም በቃኝ 1959 ዓ.ም

«የኔ ደም ለኦሮሞ ሕዝብ መብት መከበር ሲባል የሚፈስ ደም በመሆኑ ደሙ ከልብ አይደለሁም:: ባልሰራሁት ሥራ በሐሰት ወንጅለው የሞት ፍርድ የፈረዱብኝ ሁሉ በዚህችው ስፍራ የእዳቸውን የኢትዮጵያ ሕዝብ በአጭር ጊዜ ውስጥ እንደሚሰጣቸው አምናለሁ:: ደዋል ደደር እንጂ የኦሮሞ ሕዝብ መብት በልጆቹ ትግልና ጥረት መከበሩ እንደሆን የማይቀር ነው::»

ታላቁ የኦሮሞ ሕዝብ የመብት ተሟጋች የነበሩት መቶ አለቃ ሀማሞ መዘምር
ከመስቀላቸው ጥቂት ደቂቃዎች በፊት ወደ ሞት በኩራት በተራመዱበት ጊዜ
የተናገሩዋት የመጨረሻ ቃል።

«ሴትዮዋ ባለቤቱ መንገድ ይሄዳል በማለት ውሽማዋን ቀጥራ ኖር ባልየው ከመንገዱ ቀርቶ ወደ ቤት በመመለሱ ተያዙ መንገድ ትሄዳለህ ብዬ ቀጠሮ ይዤ ነበር። አንተ ብትቀር ለኔ መቅረት አልሆነልኝምና ልብህን እንካ ብላው ሄደች ይባላል። እንኳን መብትን ለማስከበር ልቡ ለተነሳሳ ሕዝብ ይቀርና ለወዳጁ ልቧ የተነሳሳ አንዲት ሴት እንኳን ይህን መሰል ውሳኔ ትሰጣለች።

ሐጂ ሮበሌ ቱሬ በማህበሩ ጽ/ቤት ውስጥ በተደረገው ስብሰባዎች ላይ
ሲናገሩዋቸው ከነበሩት ቀስቃሽ ንግግሮች መካከል መስከረም 1959 ዓ.ም

«አንዳንድ የማሻሻያ ሃሳቦች ባቀረብን ቁጥር ሕዝቡ ምን እንዳይሆን ማለት ይቀናል። ይህ ሕዝብ በርግጥ አቅም ኖሮት ለይጥላችሁ ይችል ይሆናል። አቅም ኖሮት ባይጥላችሁም አቅም አንሶት ከመጡበቅ የሚያግደው የለምና ያኔ የሚጎዳው ለመሬት ቀርብ የሆነው እርሱ ሳይሆን ደልባችሁ በለዋ ላይ ቁጭ ያላችሁት እናንተ ናችሁ። እኛም ሮ ቢፈራችሁ ኖሮ የሕዝቡ አቅም አንሶት እኛን የተሸከመበት ጉልበቱ እንዳይደክም ማድረግ ይገባን ነበር። »

የተከበሩ ባላምበራስ ባሻ ጉዲ የኡሎ ኮንቱ ሕዝብ እንደራሴና የማህበሩ አውቅ
አባል በሕግ መምሪያ ቤት ስብሰባ ላይ ካደረጋቸው የበሰሉ ንግግሮች አንዱ
አዲስ አበባ 1958 ዓ.ም

«የሆዴን ወደ ሆዴ መልሼዋለሁ። እንግዲህ ምን ትሆኑ? ካሁን በኋላ የፈለጋችሁትን ነገር አድርጉ»
እውቁ የመብት ተሟጋች ሐጂ አደም ሳዶ ከባሌ አርበኞች ለብ/ጄኔራል ታደሰ
ብሩ የተላከውን ደብዳቤ እንደያዙ በጦር ሰራተኞች እጅ በወደቁበት ጊዜ
እንት ቤት ገብተው ደብዳቤውን በማላመጥ ላይ እያሉ የፀጥታ ሠራተኞች
ሲደርሱባቸው የተናገሩት የጀግንነት ቃል።
ህዳር 6 ቀን 1959 ዓ.ም አዲስ አበባ 5ኛ ፖሊስ ጣቢያ

5፡ የማህበሩ የወቅቱ አቋም ምንድነው?

ይህ ማህበር አሁንም የኦሮሞ ሕዝብ አንድነት ለማስገኘት ጥረት የማድረግ፥ ልማትን የማፋጠን፥ የርስበርስ መደራጀትን ማስገኘቱና የኦሮሞን ብሔር ባህል የማዳበር ዓላማ በማንገብ የሚጠቀምበትን አበታዊ መንገድ በመወጣት ላይ ይገኛል።

ግንቦት 19 ቀን 1958 ዓ.ም.
ግንደበረት ላይ

ግንቦት 18 ቀን 1958
ጃልዱ ላይ

ጥቅምት 5 ቀን 1959 ዓ.ም
አርሲ ጠ/ግዛት ዴራ ላይ